

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 1948/15

לפני: כבוד השופטת א' חיות
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט צ' זילברטל

המערער: JSC VTB BANK

נגד

המשיב: ד"ר יבגני מרגוליס

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה בת"א 41809-12-12 שניתן ביום 27.1.2015 על ידי כב' סגן הנשיא יצחק כהן

תאריך הישיבה: כ"ז באדר א' התשע"ו (7.3.2016)

בשם המערער: עו"ד רות לובן; עו"ד שלומי שניידר

בשם המשיב: עו"ד יואב אוסישקין; עו"ד משה אביטן; עו"ד שי כהן

פסק-דין

השופט צ' זילברטל:

ערעור על פסק דינו מיום 27.1.2015 של בית המשפט המחוזי בחיפה בת"א 41809-12-12 (כב' סגן הנשיא י' כהן), בגדרו נדחתה בקשת המערער לאכיפת שלושה פסקי-חוז' שניתנו על-ידי בית המשפט האזורי של רובע פריאוברז'נסקי במוסקבה, רוסיה.

רקע עובדתי בתמצית

1. המשיב הוא בעל אזרחות כפולה – ישראלית ורוסית, המתגורר כיום בישראל. במהלך השנים 2007-2008 נטלו חברות שונות המאוגדות ברוסיה (להלן: החברות),

אשר היו בבעלותו של המשיב, הלוואות מן המערער, תאגיד בנקאי ממשלתי המאוגד לפי דיני רוסיה (להלן גם: הבנק), להן ערב המשיב באופן אישי. אין חולק, כי בעת עריכת ההסכמים בין המערער למשיב ובין המערער לחברות, התגורר המשיב ברוסיה. במסגרת הסכמי הערבות האישית (להלן: הסכמי הערבות) שנחתמו בין המערער למשיב (בימים 16.11.2007, 19.3.2008 ו-14.7.2008) להבטחת הלוואות שניתנו לחברות, נמסר מענו של המשיב במוסקבה – רח' אוסטרואומובסקאיה 23/2 דירה 10 מוסקבה – והוסכם כי המשיב מתחייב להודיע לבנק "בדבר שינוי מען הרישום, מקום מגורים בפועל ... וכן על שינויים אחרים העלולים להשפיע על מילוי התחייבות הערב על פי ההסכם, וזאת תוך 10 ימי עבודה ממועד שינוי הנסיבות". בתצהיר שהוגש מטעם המשיב לבית המשפט המחוזי במסגרת ההליך מושא הערעור דנא, הצהיר המשיב כי באוקטובר 2008 (כשלושה חודשים לאחר החתימה על הסכם הערבות האחרון) עזב את רוסיה ועבר להתגורר בישראל. בניגוד לקבוע בהסכמי הערבות, המשיב לא דיווח לבנק על שינוי מקום מגוריו. יצוין, כי בהסכמי הערבות הוסכם שסכסוכים אשר עשויים להתפתח בין הצדדים יתבררו על-ידי מערכת המשפט ברוסיה ויחול עליהם הדין הרוסי.

2. בסמוך לאחר שהמשיב עזב את רוסיה, ולאחר שהחברות נקלעו לקשיים ולהליכי חדלות פירעון, הגיש הבנק שלוש תובענות שונות נגד המשיב בבית המשפט האזורי של רובע פריאוברז'נסקי במוסקבה, למימוש הערבויות האישיות על-פי הסכמי הערבות. המשיב לא הגיש כתבי טענות מטעמו ולא התייצב לדיונים בתובענות. שלוש התובענות שהוגשו נגד המשיב על-ידי המערער התקבלו (פסקי דין מימים 23.6.2009, 14.7.2009 ו-25.9.2009; להלן ביחד: פסקי-החוק), והמשיב חויב בתשלום סכום כולל של 424,247,935 רובל, בערכי קרן (השקול לכ-52 מיליון ש"ח, בערכי קרן). מאחר שהמשיב מתגורר בישראל, ולאחר שהמשיב לא סילק את הסכומים שנפסקו לחובתו, הגיש הבנק בשלהי שנת 2012 בקשה לאכיפת פסקי-החוק בקשר עם שלוש התובענות האמורות. המשיב מצדו טען, בין היתר, כי אין להכריז על פסקי-החוק אכיפים, שכן לא הייתה לו כל ידיעה על ההליכים שאכיפתם מתבקשת, ולא התאפשר לו להעלות טענותיו בטרם ניתנו פסקי-החוק.

לשלמות התמונה יצוין, כי ביום 7.12.2008 חתם המשיב על ייפוי כוח בשפה הרוסית (להלן: ייפוי הכוח) שייפה את כוחו של איליה ספירין (להלן: ספירין), מהעיר סרגייב-פוסד ברוסיה, לייצג את ענייני המשיב "בכל המוסדות המשפטיים", תוך פירוט מקיף של כלל הפעולות הכלולות בייפוי הכוח. עוד יצוין, כי ייפוי הכוח הופקד בתיק בית המשפט שבגדרו ניתן פסק הדין מיום 23.6.2009 (שאכיפתו התבקשה במסגרת הבקשה מושא הערעור דנא). לא הובאו בפנינו פרטים באשר לזהות מפקיד ייפוי הכוח,

או המועד בו זה הופקד בתיק בית המשפט, אך דומה שבהעדר ראיה לסתור, יהיה זה סביר להניח כי הוא הופקד על-ידי המשיב או על-ידי ספירין, שכן ייפוי הכוח היה בחזקתם באותה העת (יצוין, כי המערער טען שייפוי הכוח הופקד על-מנת לאפשר לספירין לעיין בתיק האמור – טענה שאינה משוללת היגיון).

3. בטרם תפורט פסיקתו של בית המשפט המחוזי בתובענת המערער, אתאר להלן את אישורי המסירה שצרף המערער לתובענה (בהסתמך על תרגומם המאושר מרוסית לעברית) בקשר עם שלושת ההליכים שהתנהלו במוסקבה, אשר פורטו בפסק הדין מושא הערעור שבפנינו והיוו נדבך מרכזי בקביעותיו של בית משפט קמא.

(-) אישור המסירה במסגרת התיק בו ניתן פסק דין ביום 23.6.2009: אישור המעיד על זימונו של המשיב לדיון בבית המשפט האזורי בפריאבורז'נסקי ביום 23.4.2009. באישור מצוין כי הוא התקבל על-ידי המשיב ביום 16.4.2009, כאשר תחת התיבה "חתימת הנמען" מופיעה חתימה (יצוין, כי התיבה "חתימת המקבל עם ציון יחסו לנמען" ריקה). אישור המסירה נעדר פרטים שונים, בעיקרם – מספר ההליך שביחס אליו הומצא אישור המסירה וכתובת מקום המסירה.

(-) אישור המסירה במסגרת התיק בו ניתן פסק דין ביום 14.7.2009: אישור המעיד על זימונו של המשיב לדיון בבית המשפט האזורי בפריאבורז'נסקי ביום 28.5.2009. באישור מצוין כי הוא התקבל על-ידי המשיב ביום 15.5.2009, כאשר תחת התיבה "חתימת הנמען", כמו גם התיבה "מאשר את חתימת המקבל", מופיעות חתימות (יצוין, כי התיבה "חתימת המקבל עם ציון יחסו לנמען" ריקה). אישור המסירה נעדר פרטים שונים, בעיקרם – מספר ההליך שבמסגרתו הומצא אישור המסירה וכתובת מקום המסירה.

(-) אישור המסירה במסגרת התיק בו ניתן פסק דין ביום 25.9.2009: שם הנמען הוא שמו של המשיב, והמען המופיע על גבי האישור הוא מענו של המשיב במוסקבה אשר צוין בהסכמי הערבות. מצוין כי בוצעה מסירה אישית "בידי נציג" ביום 15.6.2009, ומופיעה חתימה של אותו נציג. באישור נזכרים התאריך 2.7.2009 ושעה 10:00, ונראה כי הכוונה למועד הדיון בתיק. גם באישור זה נעדרים פרטים שונים, בעיקרם – מה נמסר בגדרו ולאיזה הליך משפטי משויך האישור.

לשלמות התמונה יצוין, כי המערער הציג אישור מסירה נוסף – אישור הזמנת המשיב לדיון שהיה אמור להיערך ביום 4.5.2009. על האישור מופיעה חתימה תחת

התיבה "נציג התובע", כמו גם חתימה תחת התיבה "נתבע" בשם "ספירין אי. א." (וזאת כאשר התיבה "נציג הנתבע" ריקה). גם באישור זה חסרים פרטי ההליך המשפטי שאליו הוא מתייחס. באשר לאישור זה לא צוין בפנינו, בשונה מן האישורים האחרים, באיזה תיק מבין שלושת ההליכים הוא נמצא, כאשר סביר להניח כי מדובר בהליך בו ניתן פסק דין ביום 23.6.2009, שכן בתיק זה הופקד ייפוי הכוח שניתן לספירין על-ידי המשיב. עוד יצוין, כי בכל פסקי-החוק נקבע כי המשיב זומן לדיונים הרלבנטיים כדין, וחרף זאת לא התייצב אליהם. כך למשל, נקבע בפסק-החוק שניתן ביום 25.9.2009:

"הנתבע לא הגיע לדיון בבית המשפט, למרות שקיבל הודעה כדין, ולא הודיע על סיבות אי-הופעתו ולא הגיש בקשה לדחיית הדיון. בנסיבות הללו, בהתאם לסעיף 233 של הקודקס הפרוצדוראלי האזרחי של הפדרציה הרוסית, ובהסכמתה של נציגת התובע, רואה בית המשפט בסיבת אי-ההופעה של הנתבע סיבה בלתי מוצדקת וחושב לנכון לדון בתיק בהיעדרותו של הנתבע. נציג הנתבע לא הגיע לדיון בית המשפט למרות שקיבל הודעה כדין".

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

4. ביום 27.1.2015 דחה בית המשפט המחוזי את תובענת המערער. בפתח פסק דינו צמצם בית המשפט את יריעת המחלוקת בין הצדדים לשלוש שאלות עיקריות – האם קיימת הדדיות בין ישראל ורוסיה בכל הנוגע לאכיפת פסקי-חוק בהתאם לסעיף 4(א) לחוק אכיפת פסקי-חוק, התשי"ח-1958 (להלן: החוק); האם כתבי התביעה בשלושת ההליכים שאכיפתם התבקשה הומצאו למשיב כדין; והאם קופחה זכותו של המשיב לערער על פסקי-החוק.

אקדים מאוחר למוקדם ואציין כבר עתה, כי להשקפתי השאלה השנייה שהועמדה להכרעה על-ידי בית משפט קמא לא נוסחה באופן המשקף את השאלה הנכונה שהיה על בית המשפט להציג, והיא – האם הראה המשיב כי לא ניתנה לו אפשרות סבירה להציג טענותיו ולהביא ראיותיו בטרם ניתן פסק הדין הזר. נדמה בעיני כי הדבר הביא לתוצאה שאליה הגיע בית המשפט, עמה לא אוכל להסכים.

5. אשר לשאלה הראשונה – נקבע, בהסתמך על פסיקתו של בית משפט זה בע"א 3081/12 דאבל קיי מוצרי דלק (1996) בע"מ נ' גזפרום טרנסגז אוכטה בע"מ (9.9.2014) (להלן: עניין גזפרום), כי קיימת הדדיות באכיפה של פסקי דין זרים בין ישראל לרוסיה,

ועל כן מתקיים תנאי הסף לאכיפת פסק-חוץ אשר ניתן ברוסיה, הקבוע בסעיף 4(א) לחוק.

6. בהמשך, ולאחר שבית המשפט עמד בפירוט על אישורי המסירה השונים שהציג המערער בתמיכה לטענתו כי המשיב היה מודע להליכים שהתנהלו נגדו ברוסיה (כמפורט לעיל), פנה בית המשפט המחוזי לבחון האם במסגרת ההליכים בוצעה למשיב המצאה כדין בהתאם לדיני מקום מושבו של בית המשפט הזר. כל זאת, על-מנת להתמודד עם טענת ההגנה של המשיב, הנסמכת על הוראת סעיף 6(א)(2) לחוק, לפיה פסקי-החוץ אינם אכיפים שכן לא ניתנה למשיב הזדמנות סבירה לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו בפני הערכאות ברוסיה, בטרם ניתנו פסקי-החוץ. נקבע, כי על-פי הדין הרוסי יש צורך במסירת כתב התביעה לנתבע עצמו על-מנת שתתבצע המצאה כדין. בהקשר זה צוין, כי לא התבהר מי חתם על אישורי המסירה שעמדו בבסיס ההליכים הזרים במקום המיועד לחתימת הנתבע, שכן המשיב לא שהה באותה תקופה ברוסיה, כי אם בישראל. משכך, צוין כי נראה שנוצר מצג שווא בפני בית המשפט הרוסי לפיו המשיב הוא שחתם על אישורי המסירה כך שכתבי התביעה הומצאו לו באופן אישי, ולפיכך ניתנו פסקי-החוץ בהיעדרו. בית המשפט המחוזי היה נכון להניח שאדם כלשהו חתם את חתימתו-שלו על אישורי המסירה במקום המיועד לחתימת המשיב, ולא זייף את חתימתו של זה האחרון, אך הבהיר כי אין בכך כדי ללמד שכתב התביעה נמסר למשיב או הובא לידיעתו. בהקשר זה הובהר, כי מחקירת המומחית לדין הרוסי מטעם הבנק (להלן: עו"ד קרולבה) עלה, שאילו היו הערכאות ברוסיה מודעות לכך שלא המשיב הוא שחתם על אישורי המסירה, ושחתימתו זויפה, הן לא היו מסתמכות על האישורים האמורים.

אשר לייפוי הכוח – נקבע, כי זה האחרון נחתם לפני הגשת שלוש התובענות ברוסיה, ומהווה ייפוי כוח כללי לייצוג וניהול עניינים משפטיים בכל הערכאות, אך אינו מסמין את ספירין לקבל כתבי תביעה בשם המשיב בהליך המתנהל בבית המשפט, וזאת בשונה מהרשאתו לקבל מסמכים במסגרת הליכי הוצאה לפועל. עוד נקבע, בין היתר, כי ייפוי הכוח מופיע רק באחד משלושת התיקים, וכי אישור המסירה עליו חתום ספירין מהווה זימון לדיון שהתבטל – כאשר לא ברור לאן נשלח הזימון, מיהו הנתבע ומיהו התובע. בהתחשב באמור, סבר בית המשפט כי לא ניתן לראות את ספירין כנציגו של המשיב לעניין קבלת כתבי התביעה שבבסיס פסקי-החוץ שאכיפתם מתבקשת.

7. בשלב זה פנה בית המשפט המחוזי לבחון האם שלושת פסקי-החוץ ניתנים עוד לערעור בערכאות הרוסיות, וזאת בהתחשב בהוראת סעיף 3(2) לחוק. בהקשר זה צוין,

כי מעיון בפסקי-החוק עצמם עולה כי ניתן לערער עליהם תוך עשרה ימים מיום שנכנסו לתוקף. בצד זאת צוין, כי בהתאם לעדותה של עו"ד קרולבה, גם בחלוף המועד האמור עומדות לבעל-דין שתי דרכים לנסות ולהשיג על ההחלטה – האחת, באמצעות סעיף 112 לקודקס הפרוצדוראלי הרוסי (להלן: הקודקס) הקובע כי מקום בו מתקיימות "סיבות רציניות וביסוס יציב לכך" רשאי בית המשפט להקים מחדש אפשרות לערעור; השנייה, באמצעות סעיף 392 לקודקס המאפשר הגשת "בקשה לפיקוח" – בקשה לשקול מחדש את התיק על-יסוד ראיות חדשות שנתגלו. הובהר, כי המומחה לדין הזר מטעם המשיב (להלן: עו"ד קאוורשין) העיד כי לא הייתה למשיב אפשרות לערער או להביא לביטול פסקי-החוק בהסתמך על שני הסעיפים האמורים, וזאת מטעמים שונים. בהקשר זה העיד עו"ד קאוורשין, כי מניסיונו המקצועי, ניסיון לערער על פסק דין או ההחלטה שיפוטית ברוסיה לפי סעיף 112 לקודקס יהא אפשרי רק אם עברה תקופה של חצי שנה ממתן ההחלטה, לכל היותר, וזאת על אף שהסעיף האמור אינו מונה מועדים כאלה ואחרים. בהתבסס על כך העריך עו"ד קאוורשין כי לא היה בסעיף זה כדי לסייע למשיב, שכן לזה האחרון נודע על פסקי-החוק שאכיפתם מתבקשת רק בחלוף שלוש שנים לאחר שניתנו, שעה שהוגשה הבקשה מושא ההליך דנא. נוכח האמור נקבע, כי למשיב אין עוד אפשרות לפנות לערכאות ברוסיה על-מנת לערער על פסקי-הדין שניתנו בעניינו או לבקש את ביטולם. צוין, כי הערכאות השיפוטיות בישראל אמנם אינן יושבות כערכאת ערעור על הערכאה הרוסית שנתנה את פסקי-החוק, אך בצד זאת נקבע כי יש בעובדה שלמשיב לא עומדת זכות ערעור בשילוב עם הקביעה כי לא ניתנה לו הזדמנות סבירה לטעון טענותיו בטרם ניתנו פסקי-החוק כדי להצביע על פגיעה בכללי הצדק הטבעי.

8. אשר-על-כן, נקבע כי למשיב עומדת ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק, בין היתר, משום שהמצאת כתבי התביעה ושליחת זימונים לדיונים לא נעשו בהתאם לדין הרוסי, כאשר גם פסקי-החוק לא הומצאו למשיב כדין. לפיכך, כאמור, נדחתה הבקשה לאכיפת פסקי-החוק.

מכאן הערעור שבפנינו.

טענות הצדדים

9. הבנק מצביע בערעורו על שורה של טעויות שנפלו, לגישתו, בפסק דינו של בית משפט קמא. בקצירת האומר יצוין, כי לטענת המערער, במסגרת סעיף 6(א)(2) לחוק, היה על בית המשפט לבחון האם ניתנה למשיב אפשרות סבירה לטעון טענותיו

בטרם מתן פסקי-החוק, חלף הבחינה האם ההמצאה למשיב בהליכים הזרים בוצעה בהתאם לדין הרוסי. לטענתו, המבחן המשפטי השגוי שיושם הוביל את בית המשפט המחוזי לשים עצמו כערכאת ערעור על בית המשפט הזר אשר קבע כי ההמצאה בוצעה כדין, וזאת בניגוד להלכה הפסוקה בסוגיה זו. לגישתו, יישום המבחן הנכון בענייננו היה מוביל למסקנה כי ההגנה המצויה בסעיף 6(א)(2) לחוק אינה מתקיימת במקרה דנא, או למצער כי המשיב לא עמד בנטל המוטל עליו להוכיחה. מכל מקום נטען, כי בפועל הטיל בית משפט קמא, באופן שגוי, את הנטל להוכחת אי-התקיימות ההגנה האמורה על המערער. לגופו של עניין נטען, בין היתר, כי אישורי המסירה הומצאו למען אותו מסר המשיב במסגרת הסכמי הערבות, בו התגוררו באותה העת בתו וגרושתו (שלא הובאו לעדות במסגרת ההליך שהתנהל בבית משפט קמא); וכי המשיב לא הוכיח, בניגוד לקביעות בית המשפט המחוזי, שלא שהה באותה העת ברוסיה. עוד צוין, כי ממילא, גם אם נפלו פגמים טכניים כאלה ואחרים במסירה שבוצעה על-ידי מזכירות בית המשפט ברוסיה, לא היה מקום לייחס להם משקל כה משמעותי במסגרת פסק הדין מושא הערעור.

הבנק הוסיף וטען, כי בשונה מדרך הילוכו של בית המשפט המחוזי, יש להסיק מסקנות לחובת המשיב מעצם העובדה שהוא בחר שלא לנקוט בהליך השגה כזה או אחר בקשר עם פסקי-החוק (וזאת גם אם אכן אלה הובאו לידיעתו רק עם הגשת בקשת האכיפה). לגישת הבנק, פסק הדין מושא הערעור דנא קבע, הלכה למעשה, הגנה חדשה מפני אכיפת פסק-חוק שאינה מעוגנת בהוראות החוק, בדמות "קיפוח זכות הערעור". מכל מקום נטען, כי לא הוענק המשקל הראוי להשלכות הרוחב שעשויות להיות לפסק דינו של בית המשפט המחוזי – כך שבכל הליך לאכיפת פסק-חוק יפעל בית המשפט בישראל כערכאת ערעור על פסיקת בית המשפט הזר, על ממצאיה, לרבות בשאלה של תקינות ההמצאה בהליך הזר. המערער אף הגדיל וטען, כי עניין זה אף עלול להפוך את מדינת ישראל למקום מקלט לחייבים מרחבי העולם.

לבסוף נטען, כי לא ניתן משקל ראוי לנסיבות העניין ולא נבחנה התמונה הכוללת המצטיירת בפרשה. בין היתר הודגשה בעניין זה התנהלותו של המשיב אשר נמלט מנושיו בסמוך לפני קריסת עסקיו, כאשר רק לאחר שנים עלה בידי הבנק לאתרו בישראל – נסיבות שיש בהן כדי להקים חזקה עובדתית לפיה למשיב ניתנה אפשרות סבירה להתגונן, וכי הוא בחר בכוונת מכוון שלא לעשות כן, על-מנת להבטיח כי פסקי-החוק לא יאכפו בישראל. מכל מקום נטען, כי לא היה מקום לאמץ את עמדתו של עו"ד קווארשין, תוך עמידה על פגמים שונים בעדותו.

10. המשיב טען מצדו, כטענת סף, כי הערעור הוגש לאחר חלוף המועד להגשתו, שכן, לגישתו, התקופה שעמדה לרשות המערער להגשת הערעור נמנית החל מהיום בו נצפה פסק הדין מושא הערעור על-ידי באי-כוח המערער במערכת "נט המשפט". נטען, כי רק מטעם זה יש להורות על דחיית הערעור.

לגופו של עניין סמך המשיב ידו על פסק דינו של בית המשפט המחוזי, בהדגישו כי בבסיס הערעור דנא בקשת הבנק לאכוף פסק-חוק שניתן נגד נתבע אשר כלל לא ידע, ולא היה ביכולתו לדעת, על ההליכים שהתנהלו נגדו במדינה הזרה. עוד נטען, כי בערעורו תוקף הבנק קביעות עובדתיות של בית המשפט המחוזי בניגוד להלכה כי לא בנקל תתערב ערכאת הערעור בקביעות מסוג זה. המשיב חוזר ומדגיש כי לא הייתה לו מודעות להליכים שהתקיימו נגדו ברוסיה, כמו גם לפסקי-החוק שנתנו בגדרם אשר אכיפתם מתבקשת במסגרת ההליך הנוכחי, כך שנשללה ממנו האפשרות לטעון טענותיו בטרם מתן פסקי-החוק. המשיב הוסיף וטען, בין היתר, כי הוא אינו חתום על אישורי המסירה, כקביעת בית משפט קמא, אף שאלה חתומים במקום המיועד לחתימת הנתבע עצמו ולא במקום המיועד לחתימת נציג הנתבע או מי שרשאי לקבל עבורו כתבי בי-דין. משכך, נטען כי "לא יכול להיות חולק" שחתימת המשיב על אישורי המסירה זויפה.

עוד נטען, בין היתר, שיש לדחות את הערעור מאחר שפסקי-החוק הושגו במרמה ולכן עומדת למשיב ההגנה שבסעיף 6(א)(1) לחוק; שפסקי-החוק ניתנו על-ידי בית משפט שלא היה מוסמך לתתם (שכן המשיב הוא אזרח ותושב ישראל) ולכן לא מתקיים התנאי הנדרש לאכיפת פסק-חוק שבסעיף 3(1) לחוק; שפסקי-החוק אינם בני-ביצוע ברוסיה ולכן לא מתקיים התנאי הנדרש לאכיפת פסק חוק שבסעיף 3(4) לחוק. לבסוף נטען, כי שגה בית המשפט המחוזי בקבעו כי מתקיימת הדדיות באכיפה בין ישראל לרוסיה, וכי גם מטעם זה יש לדחות את הערעור. בהקשר זה הובהר, כי חלף זמן רב מאז ניתן פסק הדין בעניין גזפרווס, פרק זמן בו לא נאכף ולו פסק דין ישראלי אחד ברוסיה, ועל כן מטעם זה יש לקבוע כי דרישת ההדדיות לא מתקיימת.

דיון והכרעה

11. בטרם אדרש לטענות הצדדים, יש לדחות ראשית את טענת הסף שהועלתה בסיכומי המשיב והודגשה גם בדיון שנערך בפנינו, לפיה יש להורות על דחיית הערעור בשל איחור בהגשתו. כאמור, לטענת המשיב, יש למנות את התקופה להגשת הערעור מן המועד בו נצפה פסק דינו של בית המשפט המחוזי על-ידי בא-כוח המערער

במערכת "נט המשפט" – ומשכך יש לדחות את הערעור אשר הוגש באיחור של שלושה ימים. לחלופין נטען, כי אף אם ייקבע שצפיית בא-כוח המערער בפסק הדין במערכת "נט המשפט" אינה מהווה המצאה כדין, יש להחיל בענייננו את "כלל הידיעה" ולא את "כלל ההמצאה".

כידוע, תקנה 402 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: התקנות), מתנה את תחילת מניין הימים להגשת ערעור על החלטה שלא ניתנה בפני המבקש להשיג על ההחלטה, בהמצאת ההחלטה לאותו בעל-דין. תקנה 497ג(1) לתקנות קובעת את התנאים שקיומם נדרש על מנת שיראו בצפייה של בעל-דין בהחלטה במערכת ממוכנת כהמצאה כדין של אותה החלטה. המשיב לא טען כי תנאים אלה התקיימו במקרה דנא, ומשכך לא ניתן לקבוע כי צפייתו של בא-כוח המערער בפסק הדין במערכת "נט המשפט" מהווה המצאה כדין המתניעה את מרוץ הימים להגשת ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי. בהקשר זה יצוין, כי אף בהחלטות שונות של רשמי בית משפט זה נקבע לא אחת, בהתאם ללשון התקנות, כי צפייה יזומה של עורך-דין בהחלטה סרוקה במערכת "נט המשפט" אינה מהווה המצאה כדין, וכי ניתן לבחון בכל מקרה נתון האם קיימות נסיבות קונקרטיות המצדיקות לראות בצפייה כאמור משום תחליף להמצאה, כמפורט להלן. לפיכך, אף אין בצפייה זו כדי להתחיל את מרוץ הימים העומדים לבעל-הדין להגשת הליך ערעורי בקשר עם אותה החלטה (ראו, למשל: ע"א 3693/15 לנגוצקי נ' רציו חיפושי נפט (1992) שותפות מוגבלת (5.11.2015); ע"א 9191/16 לוי נ' ברכה (25.12.2016)).

אמנם, במרוצת השנים הוכרה בפסיקה האפשרות להעדיף, בנסיבות מסוימות, את מועד הידיעה של בעל הדין על ההחלטה על פני מועד המצאת ההחלטה, וזאת לעניין תחילתה של התקופה העומדת לו להשיג על אותה החלטה (כאשר ברי כי נסיבות מעין אלו עשויות להתגבש גם מקום בו הידיעה על ההחלטה היא תולדה של צפייה יזומה בהחלטה במערכת ממוכנת). אך בצד זאת הובהר כי הכלל הרגיל הוא אכן "כלל ההמצאה" בעוד ש"כלל הידיעה" הוא חריג, אשר יופעל לרוב בשל חוסר תום-לב דיוני שנפל בהתנהלות בעל-הדין המערער (רע"א 8467/06 עוקסה נ' בית הברזל טנוס בע"מ, פסקאות 18-10 (8.7.2010) (להלן: עניין עוקסה); חמי בן-נון וטל חבקין הערעור האזרחי 159-160 (מהדורה שלישית, 2012)). בענייננו, טענתו של המשיב לפיה יש להחיל את "כלל הידיעה" במקרה הנוכחי נטענה בעלמא ללא ביסוס נדרש, וזאת על אף שהנטל להוכיח זאת מוטל על כתפיו (עניין עוקסה, פסקה 32). לפיכך, לא מצאתי כי מתקיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות להחיל את "חריג הידיעה". ויודגש, כי פער הזמנים בין המועד בו צפה בא-כוח המערער בפסק הדין במערכת הממוכנת ובין המועד

בו הומצא לו פסק הדין הוא קטן באופן יחסי, ובהקשר זה יפים הדברים שנאמרו בהקשר דומה בעניין אחר:

"מעבר להיבט העובדתי האמור, אפילו היתה המערערת מצליחה לשכנע כי המשיב ידע על פסק הדין קודם למועד המצאתו, דין בקשתה לדחייה על הסף של הערעור היה להידחות. במסכת העובדות המתוארת על ידי המערערת עצמה לא עולה היבט של חוסר תום לב דיוני כלשהו בהתנהגות המשיבים. אפילו ידע המשיב על קיום פסק הדין זמן קצר קודם להמצאתו, הרי בנסיבות רגילות ושגרתיות, כפי שאירעו כאן, הוא היה רשאי להניח כי מנין הימים להגשת הערעור ייספר ממועד המצאת הפסק, ולא חלה עליו כל חובה דיונית להניח כי מנין הימים יחל ממועד ידיעתו בפועל על קיומו של הפסק. ברי, כי בהתנהגותו של המשיב לא היה כל ניצול לרעה של הליכי בית המשפט, ולא היה יסוד כלשהו של חוסר תום לב דיוני, שעשוי היה להצדיק בנסיבות מיוחדות החלת החריג לכלל ההמצאה. אילו נתקבלו טענות המערערת בענין זה, היה משול הדבר להפיכת כלל הידיעה לכלל הדיוני המחייב, וכלל ההמצאה היה נדחק לקרן זווית. זאת אין לקבל" (בש"א 1788/06 קלינגר נ' זקס, פסקה 13 (13.11.2007)).

מכל מקום אציין, כי ראוי היה שטענה זו של המשיב, המהווה כאמור טענת סף מקדמית, תועלה בהזדמנות הראשונה ובסמוך לאחר שהומצא לו כתב הערעור, במסגרת בקשה למחיקת הליך בשל איחור בהגשתו, אשר הייתה מתבררת בפני רשם בית משפט זה עוד בטרם נקבע הערעור לדיון בגופן של טענות כלפי פסק דינו של בית המשפט המחוזי. העלאת הטענה רק במועד הגשת סיכומי המשיב, לאחר שהערעור נקבע לדיון בפני מותב תלתא ולאחר שהוגשו סיכומי המערער, נזקפת אף היא לחובתו.

12. אשר לערעור גופו – לאחר בחינת כלל החומרים שהונחו לפנינו ועיון בטענות הצדדים, באתי לכלל מסקנה כי דין הערעור להתקבל. אפרט להלן את הטעמים העומדים בבסיס קביעתי.

היעדר הזדמנות סבירה לטעון טענות עובר למתן פסק-החוק

13. השאלה העיקרית העומדת לפתחנו היא האם מתקיימת בעניינו של המשיב ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק, הקובעת כי פסק-חוק לא יוכרז אכיף מקום בו "האפשרות שניתנה לנתבע לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו לפני מתן הפסק לא היתה, לדעת בית המשפט, סבירה". על-מנת לבחון כדבעי את טענות הצדדים באשר לקביעות

בית המשפט המחוזי בהיבט זה, אעמוד תחילה בקצרה על המסגרת המשפטית הדרושה לענייננו.

14. ככלל, "בדוננו בשאלה אם יש או אין להכיר בפסק חוק, אין אנו יושבים כערכאת ערעור, ונטייתנו היא לכבד את הפסק כמות שהוא ולא להרהר אחרי מידותיו" (ע"א 221/78 עובדיה נ' כהן, פ"ד לג(1) 293, 296 (1979) (להלן: עניין עובדיה)). רוצה לומר, בהידרשות לבקשה לאכיפת פסק-חוק, אל לנו להיזקק לבחינה מקומית מחודשת של ההליך המשפטי שהתנהל בערכאה הזרה, תוצאותיו וההנמקות שבבסיסו – בבחינת בדיקת ציטיותיו של הפסק הזר, וכל שעלינו לבחון הוא האם עלה בידי המבקש את אכיפת הפסק הזר להוכיח קיומם של התנאים הנדרשים לכך בחוק, ומנגד – האם המתנגד לאכיפת הפסק הוכיח קיומה של אחת או יותר מן ההגנות המנויות בסעיף 6 לחוק. אף אם נפלו טעויות בפסק-החוק, ואפילו טעויות קשות ובולטות בין של חוק ובין של עובדה, לא יהיה בכך כדי למנוע את הכרזת הפסק כאכיף על-ידי בית המשפט (סיליה וסרשטיין פסברג פסקים זרים במשפט הישראלי – הדין והגיונו 71 (1996) (להלן: פסברג)). כל זאת, בין היתר, בשל הרצון לשים קץ להתדיינות המשפטיות, שכן אין טעם שסכסוך שנדון והוכרע יפתח בשנית במדינה נוספת באופן שיביא להכבדה מיותרת על המערכות השיפוטיות במדינות השונות; בשל הצורך לעשיית צדק עם הצדדים להליך ולא להביאם להתדיין פעם אחר פעם באותו עניין; ובשל השאיפה לכבד מערכות משפט ושיפוט זרות ולטפח יחסי גומלין בינלאומיים אשר יבטיחו אכיפת פסקי דין מקומיים-ישראלים באותן המערכות (עמוס שפירא "הכרה ואכיפה של פסקי-חוק" עיוני משפט ד(3) 509, 511-509 (1975); חגי כרמון פסקי חוק בישראל – הכרה ואכיפה 9-7 (2011) (להלן: כרמון)).

כשאנו נדרשים לשאלה האם עומדת למתנגד לאכיפת הפסק הזר ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק, יש לבחון האם, מבחינה אובייקטיבית, ניתנה לנתבע אפשרות סבירה לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו בפני הערכאה הזרה לפני מתן הפסק (ע"א 802/89 אינדורקסיס נ' אינדורקסיס, פ"ד מו(2) 366, 369 (1990); ע"א 10854/07 פיקהולץ נ' JAIME SOHACHESKI, פסקה 46 (17.3.2010) (להלן: עניין פיקהולץ)). על בית המשפט לבחון קיומה של הגנה זו, אשר בבסיסה הטענה כי לא התנהל הליך הוגן בערכאה הזרה באופן העולה כדי פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי, בזהירות המתבקשת, תוך הכרה בחובה לנהוג בכבוד כלפי מערכות המשפט של המדינות האחרות (כרמון, עמ' 128; השוו: פסברג, עמ' 17; עמוס שפירא "הכרה ואכיפה של פסקי חוק (חלק שני)" עיוני משפט ה(1) 38, 44 (1976) (להלן: שפירא)). דומה שבשל כך נקבע בפסיקת בית משפט זה כי על בעל-הדין הטוען להגנה הנדונה

"לעורר בלב בית המשפט חשש ממשי שנפגעו זכויותיו" (ע"א 1137/93 אשכר נ' היימס, פ"ד מח(3) 641, 647 (1994)). בהקשר זה נקבע לא אחת, כי אין בעובדה שהפסק הזר ניתן בהיעדר הגנה ובמעמד צד אחד, כשלעצמה, כדי לבסס את ההגנה שבסעיף 6(א)(2) לחוק (שם, שם; עניין פיקהולץ, פסקה 46), וזאת, בין היתר, בשל החשש שנתבעים ימנעו מלהשתתף בהליך זר דווקא במטרה למנוע את אכיפת הפסק במדינה אחרת (פסברג, עמ' 11). ברוח דומה אף נפסק כי "המבחן איננו אם ידע המערער [הנתבע – צ.ז.] על ההליכים, אלא אם ההמצאה הייתה סבירה בעיני בית המשפט" (ע"א 4721/95 רימון נ' A.E.L. Leasing Co., פ"ד נ(5) 99, 102 (1997) (להלן: עניין רימון)). הדגש הוא על השאלה האם היתה לנתבע אפשרות סבירה להביא את עניינו בפני בית המשפט הזר בטרם נפסק נגדו, והתשובה לשאלה זו לא בהכרח תהיה שלילית אם ההמצאה לא עלתה בקנה אחד עם כללי הפרוצדורה הנוהגים בבית המשפט הזר, או אם הדיון בתובענה לא נעשה על-פי כללים אלה. מדובר בשאלה הנבחנת בעיניים ישראליות על פי השקפתו של בית המשפט הישראלי ביחס לשאלת התקיימותו של הליך הוגן (לעניין זה ראו גם להלן).

15. ומן הכלל אל הפרט. בענייננו, בית המשפט המחוזי פסק כי עומדת למשיב ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק, וזאת בעיקר מן הטעם שהמשיב לא קיבל הודעה כדין (בהתאם לדין הרוסי) על התנהלותם של שלושת ההליכים המשפטיים נגדו, כאשר לא ידועה זהותו של האדם שחתם בשמו על אישורי המסירה. כפי שהקדמתי וצינתי, דעתי אינה כדעתו. אפרט.

הליכי אכיפת פסק-חוץ אינם האכסניה המתאימה לבחינת טענות המשיב כלפי קביעותיו של בית המשפט הזר כי בוצעה למשיב המצאה כדין בהתאם לדיני המקום, שכן אלו הן טענות ערעוריות מובהקות, וכאמור, בגדרי הליך קליטת הפסק הזר, בית המשפט בישראל אינו פועל כערכאת ערעור על בית המשפט הזר. לפיכך, אל לנו להיכנס לדקדוקיה ודקויותיה של הפרוצדורה הזרה, וכל שעלינו לבחון, כהוראת המחוקק, הוא האם ניתנה למשיב הזדמנות סבירה לדעת על התקיימות ההליכים ולטעון טענותיו בגדרם, עובר למתן פסקי-החוק. לאחר בחינת נסיבות העניין, איני סבור שהמשיב עמד בנטל המוטל עליו להוכיח כי עומדת לו ההגנה שבסעיף 6(א)(2) לחוק. הזימונים לדיונים בהליכים מושא פסקי-החוק, כמו גם פסקי-החוק עצמם, הומצאו למען אשר נמסר על-ידי המשיב במסגרת הסכמי הערבות (והשוו: עניין רימון, עמ' 102; רע"א 4752/09 דה-האז נ' פיצה אקספרס 95 בע"מ, פסקה ג (14.7.2009)), כאשר הסכם הערבות האחרון נחתם חודשים ספורים לפני הפתיחה בהליכים נגד המשיב על-ידי המערער. ויובהר, כי המשיב עצמו העיד בפני בית המשפט המחוזי כי כבר בעת

מסירת הכתובת האמורה בגדרי הסכמי הערבות הוא לא התגורר בה, וכי בעת שהתנהלו ההליכים נגדו ברוסיה התגוררה בנכס האמור גרושתו ולסירוגין גם בתו (עמ' 33-34 לפרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי). כל זאת, על אף שהמשיב הצהיר בהסכמי הערבות שהכתובת האמורה היא מקום מגוריו, והתחייב כי ככל שישנה את מענו יעדכן את הבנק בהתאם. המשיב לא פעל כמוסכם, ועתה הוא מנסה ליהנות ולהיכנות מכך בטענה כי ההמצאה לכתובת עליה הוסכם בין הצדדים ככתובת להתקשרות ולמשלוח הודעות, לא עולה בגדר מתן אפשרות סבירה לטעון טענותיו בהליכים שהתנהלו נגדו. קבלת טענה מעין זו אך תעודד נקיטה בצעדים דומים להתחמקות מפני הדין.

16. לא-זו-אף-זו, המשיב עצמו העיד, כי בחודש אוקטובר 2008 עזב את רוסיה לישראל, וכי בחודש דצמבר 2008 החלו הליכי חדלות הפירעון של החברות שבשליטתו (עמ' 32 לפרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי), אשר בגין הלוואות שניתנו להן חתם המשיב על הסכמי הערבות. משמע, המשיב היה מודע לכך שבהינתן מצב דברים מעין זה, הבנק ינסה, אל נכון, ליצור עמו קשר באמצעות המען שנמסר על-ידו בהסכמי הערבות. אף-על-פי-כן, המשיב העיד כי לא יצר קשר עם גרושתו (המתגוררת בנכס) על-מנת לברר האם התקבלו עבורו דברי דואר בכתובת האמורה, כפי שהיה מצופה ממנו, וזאת לא בזמן אמת ואף לא לאחר הגשת הבקשה מושא הערעור דנא (עמ' 35 לפרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי). העובדה שהמשיב נמנע מלברר ולעמוד בקשר מול גרושתו ובתו באשר לדברי דואר שהגיעו אליו לכתובת אותה מסר בהסכמי הערבות (אף שבאותה עת כבר לא התגורר בעצמו בכתובת זו), עומדת לו לרועץ, ואף מחזקת את החשש כי המשיב אך ניסה להתחמק מן ההליכים המשפטיים שהתנהלו נגדו בעקבות קריסת החברות שבשליטתו.

זאת ועוד, המשיב אמנם טען כי לא הוא שחתם על אישורי המסירה שנשלחו לכתובת אותה מסר במסגרת הסכמי הערבות, ומשכך ברי כי חתימתו זויפה (באופן שיש בו כדי להקים גם את ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(1) לחוק לפיה לא ייאכף פסק זר אשר הושג במרמה). בהקשר זה אשוב ואציין – בכתובת אליה הומצאו דברי דואר ממזכירות בית המשפט בקשר עם התובענות שהוגשו נגד המשיב על-ידי הבנק התגוררו באותה העת גרושתו של המשיב ולסירוגין גם בתו. משהמשיב לא הביא מי מן השתיים לעדות בבית המשפט, להוכיח כי לא הן שחתמו על אישורי המסירה האמורים (כאשר את גרושתו, כאמור, לא טרח המשיב לשאול עד היום בעניין זה), פשיטא כי טענתו לפיה מדובר בזיוף חתימתו אינה יכולה לעמוד. בהקשר זה, איני סבור שיש בעובדה הטכנית שהחתימות האמורות מופיעות, בחלק מאישורי המסירה, בתיבה המיועדת לחתימת הנמען ולא בתיבה המיועדת לחתימת נציג הנמען, כדי לשנות ממסקנתי זו.

אם כן, משהמשיב לא הוכיח שלא היה זה מישהו מבני משפחתו שחתם על אישורי המסירה, אלא אך טען כי לא היה זה הוא, אין לו אלא להלין על עצמו. ההיגיון מוביל למסקנה כי החתימה על אישורי המסירה נעשתה על-ידי מי שהתגורר בנכס באותה העת, גרושתו או בתו של המשיב, וכי מי שחתם על האישורים יידע את המשיב בדבר ההליכים המתקיימים נגדו, בהתחשב בקרבה המשפחתית. זו גם היתה צפייתו הסבירה של המשיב עת מסר כתובת זו לבנק ככתובת למסירת הודעות ומסמכים משפטיים, ומכל מקום, המשיב מנוע מלטעון שלא כך הוא, נוכח המצג שהוא עצמו יצר כלפי הבנק באשר לדרכי ההתקשרות עמו. בהקשר זה יודגש כי הנטל להוכחת ההגנות הקבועות בסעיף 6 לחוק מוטל על כתפי הטוען להתקיימותן – המתנגד לאכיפת הפסק הזר (ראו למשל: ע"א 8632/12 ולדהורן נ' EMILY SHIPPING COMPANY LIMITED 80 BORAD ST LIBERRI, פסקה 2 (6.7.2014)). על כן, אף איני שותף למסקנתו של בית משפט קמא כי יש לזקוף לזכות המשיב את העובדה שזהות האדם שחתם על אישורי המסירה נותרה עלומה, ודומני כי יש לראות בכך כנתון לחובתו. לכלל האמור יש להוסיף כי יפוי הכוח שהעניק המשיב לספירין הופקד באחד מתיקי התביעה שפתח הבנק נגד המשיב ברוסיה, כאשר ספירין אף חתום על אחד מאישורי המסירה שהציג הבנק בהליך שהתנהל בבית המשפט המחוזי – נתונים המחזקים את המסקנה כי המשיב היה מודע לפחות לאחד מן ההליכים שהתנהלו ברוסיה. בהקשר זה טען המשיב, כי לאחר החתימה על יפוי הכוח נותקו קשריו עם ספירין לחלוטין (עמ' 36 לפרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי). ואולם, גם ספירין לא הובא להעיד בבית המשפט המחוזי לאשר את האמור או להבהיר מה היו פעולותיו באותו התיק או האם הוא שהפקיד את יפוי הכוח בתיק.

17. בהקשר לאמור עד כה אציין, כי אמנם על חלק מאישורי המסירה שנמצאו בשלושת התיקים שהתנהלו נגד המשיב, המתעדים את זימוני המשיב לדיונים השונים בהליכים האמורים, אין אינדיקציה באשר לכתובת אליה המציאה מזכירות בית המשפט הזר את הזימונים האמורים. ואולם, באישורי מסירה אחרים מצוינת כתובתו של המשיב כפי שזו נמסרה בגדרי הסכמי הערבות. זאת ועוד, גם עותקים מפסקי-החוזר עצמם הומצאו למשיב לכתובת זו (פסקה 20 לתצהירה של עו"ד קרולבה, והמוצגים הנזכרים שם); והכתובת האמורה אף מופיעה כמקום מגוריו של המשיב בדרכונו הרוסי. באשר לכך נטען בסעיף 11 לתצהירה של עו"ד קרולבה, טענה אשר לא נסתרה על-ידי המשיב, כי בהתאם לדין הרוסי הכתובת המופיעה בדרכונו של כל אזרח, מהווה את המען הרשמי למשלוח דברי דואר על-ידי רשות מרשויות המדינה. בהתחשב בכלל האמור, חזקה כי מזכירות בית המשפט ברוסיה אכן ביצעה את כלל ההמצאות למשיב לכתובת

האמורה, גם אם זו אינה מצוינת בכל אישורי המסירה, ובפרט כאשר זה הוא מען המשיב אשר נמסר במסגרת הסכמי הערבות שעמדו בבסיס ההליכים המשפטיים ברוסיה. לא למותר יהיה להוסיף, כי מדובר בכתובת מדויקת, שכן היא לא כללה אך את מספר הבית, אלא גם את מספרה של הדירה הספציפית.

18. אשר על כן, אין לי אלא לקבוע כי לא עלה בידי המשיב להוכיח שלא ניתנה לו הזדמנות סבירה להתגונן מפני התובענות שהמערער הגיש נגדו ברוסיה, בין היתר, משום שאישורי המסירה וההזמנות לדיון נמסרו לכתובתו הרשמית, אותה הוא מסר בעצמו במסגרת הסכמי הערבות – בגדרם הוסכם בין הצדדים כי היא הכתובת למשלוח הודעות בקשר להסכמים מושא פסקי-החוק, תוך שהמשיב נמנע מלברר האם הגיעו אליו דברי דואר לכתובת זו, על אף הנסיבות שצוינו. על-פי מכלול הנתונים שבתיק, סביר יותר לקבוע כי ההזמנות נמסרו בכתובת אותה מסר המשיב.

ודוק – הקביעה היא שלא עלה בידי המשיב להראות כי לא ניתנה לו הזדמנות סבירה להתגונן מפני התובענות האמורות, וכי לא עומדת לו ההגנה שבסעיף 6(א)(2) לחוק. כפי שכבר צוין לעיל, לצורך קביעה זו אין הכרח לבחון את השאלה האם התקיימו כללי ודיני ההמצאה על-פי הדין הרוסי ככתבם וכלשונם. ראשית, נקודת המוצא היא שבית המשפט הרוסי פעל כדין ואין אנו יושבים כערכאת ערעור עליו. שנית – וזה העיקר – תיתכן בהחלט אפשרות שעל-פי הדין הרוסי לא התקיימו כל הכללים הנדרשים לשם הקביעה שמסירת כתבי התביעה למשיב נעשתה כדין, אך עדיין היתה לו, מבחינת דיני אכיפת פסקי חוץ בישראל, הזדמנות סבירה לטעון את טענותיו בטרם שנפסק נגדו. אכן כללי ההמצאה (בישראל או במדינה הזרה) עשויים לסייע במתן מענה לשאלה האם ניתנה לנתבע אפשרות סבירה לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו לפני מתן הפסק; שכן אם קוימו כללים אלה – ניתן להניח (אם כי לא בהכרח) שאכן התקיימה כראוי או בסבירות האפשרות האמורה. ואולם, אין זה תנאי הכרחי, וכאמור, לצורך אכיפת הפסק הזר, די אם בית המשפט בישראל ישתכנע שניתנה לנתבע אפשרות סבירה לטעון טענותיו ולהציג ראיות. אגב, אין לשלול מצב שבו מולאו כל כללי הדין הזר בנוגע להמצאה, אך בית משפט ישראלי יגיע למסקנה שעל-פי הדין בישראל והשקפת בית המשפט הישראלי באשר למהותו של הליך הוגן, לא היתה לנתבע אפשרות סבירה לטעון טענותיו בטרם מתן הפסק הזר. כיוון שבענייננו ניתן לקבוע שנמסרו זימונים בקשר עם התובענות שהבנק הגיש בכתובת אותה מסר המשיב בהסכמים עם הבנק וכי המסמכים ששלח בית המשפט התקבלו על-ידי מי שנמצא באותה כתובת (והמשיב לא הראה שלא כך הוא, על-אף שבכוחו היה לעשות כן, למשל בדרך של העדת גרושתו או בתו, מה גם שהוא נמנע לברר עניין זה), הרי שאין לומר

שלא היתה למשיב הזדמנות סבירה לטעון ולהוכיח את טענותיו בטרם מתן הפסק. ואכן, לגבי סיטואציה דומה נפסק בעניין רימון כדלהלן:

"... המבחן איננו אם ידע המערער על ההליכים, אלא אם ההמצאה הייתה סבירה בעיני בית המשפט. ההמצאה אכן היתה סבירה, שכן היא בוצעה לכתובת בארצות הברית שהוסכם עליה בחוזה בין הצדדים ככתובת למשלוח הודעות בקשר לחוזה נושא הפסק" (שם, עמ' 102).

כאשר במקרה נוסף נבחנה השאלה האם היתה לנתבע הזדמנות סבירה להביא טענותיו בטרם נפסק נגדו, אומץ לעניין זה "כלל הידיעה", גם כאשר היה פגם במסירה (במובחן מהשאלה האם ראוי לבטל פסק דין פנימי שניתן בהעדר הגנה נוכח פגם במסירה, סוגיה שבגדרה קיים ספק לגבי תחולת "כלל הידיעה"): "לכן, אפילו היה פגם במסירה, הרי שאין בו כדי להושיע למשיב, לאור ידיעתו על ההליך שנפתח נגדו" (ע"א 29/76 שונדמן נ' קרקובסקי פ"ד ל(3) 423, 428 (1976)). בעניינו, מושתק המשיב מלטעון שלא ידע על ההליכים נגדו כיוון שמסמכי בית המשפט הומצאו לכתובת אותה הוא מסר לבנק ככתובת למסירת הודעות (לרבות "תביעה", כנאמר בהסכמי הערבות). לפיכך אין הכרח כי תוכח ידיעה בפועל, ודי בידיעה בכוח, כפי שנקבע בעניין רימון. לצורך עמידה בתנאי שלפיו לא ייאכף פסק זר אם לא עמדה לנתבע אפשרות סבירה לטעון טענותיו לפני מתן הפסק, נבחנת, אם כן, ההגינות הדיונית של ההליך הזר. מבחינה זו, אין כל פגם בהליך שהתבסס על מסירת כתבי בי-הדין לכתובת שהמשיב עצמו מסר בגדר ההתקשרות החוזית עם הבנק. כיוון שכך, גם פוחתת החשיבות שבבחינה קפדנית ופרטנית של כל אישור מסירה, מבחינת עמידתו בתנאים הקבועים בדין הרוסי, שהרי המבחן אינו האם קוימו כללי הפרוצדורה ככתבם וכלשונם.

19. מכל מקום יצוין, כי לגישתי, בשונה מגישתו של בית משפט קמא, ממילא לא הוכח על-ידי המשיב כי ההמצאות בשלושת ההליכים השונים לא בוצעו בהתאם לדין המקום. המשיב סומך טענותיו על האמור בתצהירו של עו"ד קווארשין, המפרט חקיקה רוסית והלכות שונות בפסיקה הרוסית. ואולם, עניינים אלו לא גובו בפסקי דין ובחוקים רוסים, בנוסחם המקורי ובתרגום מאושר, אלא אך הובאו כעובדה בציטוטים נטולי הקשר. זאת, אף מקום בו הבנק הציג טענות מנוגדות ותמך טענותיו בפסקי דין וחוקים כאלה ואחרים. משכך, דומני כי לא ניתן היה להסתמך על תצהירו של עו"ד קווארשין שאינו מבוסס דיו.

בהקשר זה אציין, בבחינת למעלה מן הצורך, כי אמנם הצדדים אינם חלוקים שפסקי-החוץ אינם ניתנים עוד לערעור בהתאם לתנאי הקבוע בסעיף 3(2) לחוק – שכן, תנאי זה פורש בפסיקה באופן דווקני, כך שקיומה של אפשרות לשנות פסק זר או לבטלו בבית המשפט בו ניתן אינה פוגמת בסופיותו לצורך אכיפתו (כרמון, עמ' 72-68; ע"א Land Nordrhein-Westfalen 74/77 נ' פרידמן, פ"ד לא(3) 713, 723 (1977)). ואולם, בית המשפט המחוזי מצא לקבוע כי אף לא היה באפשרותו של המשיב לפנות לבית המשפט הזר בבקשה לביטול פסקי-החוץ לפי סעיף 112 לקודקס, אך משום שעו"ד קאוורשין סבר (על סמך ניסיונו האישי בלבד) כי הבקשה לא תתקבל בשל חלוף הזמן, וזאת על אף שהסעיף האמור אינו מפרט מועדים כאלה ואחרים להגשת הבקשה האמורה. בית המשפט המחוזי ייחס לעניין זה חשיבות של ממש בהכרעתו, כמפורט לעיל. לגישתי, לא רק שאין בעדותו ובתצהירו של עו"ד קאוורשין כדי לבסס את הקביעה האמורה, אלא שיש אף לזקוף לחובתו של המשיב את העובדה שכלל לא ניסה לפעול בהתאם לסעיף 112 לקודקס עת שנודע לו על פסקי-החוץ לראשונה, לטענתו, וחלף זאת בחר להציג השגותיו לעניין ההמצאה בפני הערכאה הישראלית גרידא.

טענות נוספות

20. משנמצא כי המשיב לא עמד בנטל להוכחה כי עומדת לו ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק, דומה כי יש לקבל את הערעור, וזאת בהתחשב בכך שלא מצאתי ממש בטעמים הנוספים שבשלם טען המשיב כי דין הערעור להידחות, כפי שיפורט להלן בתמצית.

21. כידוע, בסעיף 4(א) לחוק מעוגנת דרישת ההדדיות באכיפה, ולפיה "פסק-חוץ לא יוכרז אכיף אם ניתן במדינה שלפי דיניה אין אוכפים פסקים של בתי המשפט בישראל". בעניין גזפרום (אשר פסק הדין בו ניתן בספטמבר 2014) נקבע כי "המצב המשפטי הנוכחי ברוסיה" לפיו קיים פוטנציאל סביר כי פסק דין ישראלי ייאכף במדינה זו, מספק את דרישת ההדדיות. כל זאת, תוך שהודגש כי אין בכך כדי לקבע באופן סופי את ההתייחסות לאכיפת פסקי דין מרוסיה בישראל, וכי "אם ישתנה המצב המשפטי ברוסיה או שיתברר בהמשך כי פסקי דין ישראליים אינם נאכפים, על דרך עיקרון, ברוסיה – יוכל לחול שינוי גם בהתייחסות לאכיפתם של פסקי דין רוסיים בישראל" (שם, פסקה 56). המשיב טוען כי מאז מתן פסק הדין בעניין גזפרום לא נאכף ולו פסק דין ישראלי אחד במערכת המשפטית הרוסית, ומשכך יש לעיין מחדש בקביעות בית משפט זה בעניין גזפרום ולקבוע כי דרישת ההדדיות באכיפת פסקי דין בין ישראל

לרוסיה אינה מתקיימת. ואולם, טענה זו נטענה בעלמה ללא הצגת תשתית עובדתית תומכת, כאשר לא הובאו נתונים כלשהם לביסוסה, ודי בכך כדי לדחותה. בהקשר זה יודגש, כי משנקבע בעניין גזפרום שדרישת ההדדיות באכיפה מתקיימת בין המערכת המשפטית הישראלית לבין המערכת המשפטית הרוסית, הנטל להוכחה כי בעקבות שינוי נסיבות יש לשנות מקביעה זו מוטל על המתנגד לאכיפת הפסק, קרי – על המשיב (וראו: ע"א 1268/07 שלמה גרינברג נ' ד"ר יוסף במירה, פסקה 14 (9.3.2009)).

22. המשיב הוסיף וטען כי עומדת לו ההגנה שבסעיף 6(א)(3) לחוק לפיה לא ייאכף פסק זר אשר "ניתן על ידי בית משפט שלא היה מוסמך לתתו על-פי כללי המשפט הבין-לאומי הפרטי החלים בישראל", ובהתאם אף לא מתקיים התנאי לאכיפת פסק-חוזר הקבוע בסעיף 3(1) לחוק. כל זאת, משום שהמשיב הוא אזרח ותושב ישראל ומשכך נעדר בית המשפט ברוסיה סמכות לדון בעניינו, ומשום שבית המשפט ברוסיה אינו הפורום הנאות לדון בשלוש התובענות שהוגשו נגד השיב ברוסיה, העומדות בבסיס ההליך דנא. מהלך מעין זה אין בידי לקבל, שכן, כאמור, במסגרת הסכמי הערבות הוסכם כי כל סכסוך אשר עשוי להתפתח בין הצדדים בקשר עם ההסכמים האמורים יתברר במסגרת המערכת המשפטית ברוסיה ובהתאם לדין הרוסי. בהקשר זה יפים הדברים של המלומד ע' שפירא:

"נתבע שהסכים לשיפוטו של בית משפט זר, לא תשמע טענתו שהפסק שניתן נגדו לוקה בחוסר סמכות בינלאומית. ההסכמה להתדיין בפני הפורום הנוכרי די בה כדי להקנות לו סמכות *in personam*, אפילו מעולם לא דרכה כף רגלו של הנתבע במדינת החוזר הנוגעת בדבר ... הסכמה לשיפוט יכול שתינתן בדרכים שונות ... מי שהסכים להתדיין בערכאה (או במדינה) נוכרית – בחוזה או באופן אחר, במפורש או מכללא, לפני פרוץ הסכסוך או לאחריו, לגבי מכלול של עניינים או לעניין מסוים בלבד – אינו יכול לכפור בסמכותה הבינלאומית של אותה ערכאה (או מדינה)" (שפירא, עמ' 49-50).

בית משפט זה כבר ציין בעבר כי "סמכותו [הבינלאומית – צ.ז.] של בית משפט זר ליתן פסק דין קמה מקום שבו מתקיימת אחת משתי זיקות, מגורים או הסכמה לשיפוט" (עניין פיקהולץ, פסקה 50). בעניינו, דומה כי אין חולק שמתקיימת זיקת ההסכמה לשיפוט, ומשכך דין טענתו של המשיב בהיבט זה להידחות.

23. לבסוף טען המשיב, כי אין לאכוף את פסק-החוזר שניתן ביום 25.9.2009, אשר ניתן לטובת ישות משפטית שאינה המערער – בעוד ששני פסקי-החוזר האחרים ניתנו

לטובת OAO VTB Bank (המערער), פסק-החוץ האמור ניתן לטובת ישות משפטית בשם VTB Bank OOO. בהתחשב בכך שהמשיב כלל לא הוכיח כי קיימת ישות משפטית בשם זה, באופן שיהיה בו כדי לקעקע את המסקנה המתבקשת כי אך בשגיאת הקלדה עסקינן, ובהתחשב במכלול נתוני המקרה, דומני כי מדובר בטענה המתייחסת לעניין טכני זניח שאין לו כל משמעות מהותית, כך שאין מקום להידרש אליה. אכן, טוב היה לו הבנק היה מגיש לערכאה הרוסית בקשה לתיקון הטעות האמורה, אך אין בטעם זה כדי להביא לדחיית הבקשה לאכיפת פסק-החוץ שניתן ביום 25.9.2009.

24. סוף דבר, אציע אפוא לחברי כי נורה על קבלת הערעור ועל ביטול פסק דינו של בית משפט קמא, כמו גם על הכרזתם של פסקי-החוץ אכיפים. המשיב יישא בהוצאות המערער, בשתי הערכאות, בסך 70,000 ש"ח.

ש ו פ ט

השופטת א' חיות:

בהינתן העובדה שאישורי המסירה וההזמנות לדיון נמסרו למשיב בכתובת הרשמית שאותה מסר הוא עצמו לבנק המערער במסגרת הסכמי הערבות, מקובלת עלי קביעתו של חברי השופט צ' זילברטל כי עניין לנו בהמצאה סבירה בנסיבות העניין וכי על כן, לא עלה בידי המשיב להוכיח כי לא ניתנה לו הזדמנות סבירה להתגונן מפני התובענות שהמערער הגיש נגדו ברוסיה. שגה, אפוא, בית המשפט קמא בקובעו כי עומדת למשיב בנסיבות אלה ההגנה שבסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, התשי"ח-1958, ואני מצטרפת למסקנתו של חברי כי דין הערעור להתקבל.

ש ו פ ט

השופט ע' פוגלמן:

אני מצטרף למסקנת חברי, השופט צ' זילברטל, לפיה בנסיבות הקונקרטיות שלפנינו לא הוכח כי עומדת למשיב הגנת סעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, התשי"ח-1958. לפיכך דין הערעור להתקבל, כמוצע על ידי חברי.

ש ו פ ט

לפיכך הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט צ' זילברטל.

ניתן היום, ח' באדר התשע"ז (6.3.2017).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט